GRIGORE CONSTANTINESCU

BISERICA «SF. VINERI» -PITESTI-

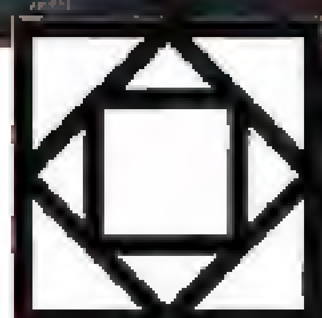

Redactor / tehnoredactor – GRIGORE CONSTANTINESCU
Lector – EUGENIA CONSTANTINESCU
Imagini – INTERNET
DTP – DAN COTAR
MMXVI

GRIGORE CONSTANTINESCU

BISERICA «SF. VINERI» – PITEŞTI –

Biserica «Sf. Vineri»

Scurt istoric

În zona estică a oraşului Piteşti, s-a înălţat, în perioada anilor 1817-1827, pe locul unui altar de credinţă strămoşească devenit neîncăpător pentru enoriaşii cartierului de negustori şi meseriaşi din vecinătatea râului Argeş, biserica cu hramurile: «Sfânta Troiţă», «Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul» şi «Cuvioasa Paraschiva», potrivit pisaniei de piatră încastrate în peretele vestic al pronaosului, sursă informaţională atestând comanditarii edificiului religios iniţial: ***„Întru slava sfintei şi nedespărţitei Troiţe şi întru cinstia şi lauda / Tăeri(i) capului Sfintului Ioan Botezătoriul şi a Cuvio(a)si(i) maici(i) no(a)stre / Paraschevi(i), s-au ridicat această sfîntă biserică din temelie, de dumnealui biv vel / sluger Ion Ungurelu, i de jupan Hagi Ţenea, începîndu-să din leat <I>817, în care an s-a lucrat dă roşu, / în tovărăşie, pînă la al doilea an; 1818 martie 18, s-au pristăvit răposatu slugeri, iar dă atunci, / din pricina înpotriviri(i) vremilor, au rămas pînă în următoru an, când s-au să(vî)rşit, după cum să vede, cu / toată cheltuiala numai a dumn(ealui) Alecsandru Ungurelu, fiul răposatului slugeri Ungu(relu), în zilele prea/înălţatului d(o)mn Grigorie Dim(i)triu Ghica v(oie)v(o)d, aflîndu-să şi episcop al Argeşul(u)i, ch(i)r Grigorie; 1827.”.***

Veritabilă cronică lapidară a acestui important aşezământ religios care va dăinui în timp ca un altar binecuvântat de Dumnezeu cu slujitori de excepţie ai credinţei strămoşeşti, pisania, cu dimensiunile de 72x156 cm, relevă efortul conjugat al ctitorilor de a

săvârşi lucrarea începută în anul 1817. Intrat în conştiinţa urbei sub numele de „Biserica Ungurelu din vale”, şi, ulterior, de „Biserica Sfânta Vineri din Tabaci”, locaşul de cult prezenta o compartimentare specifică ritului ortodox.

Construită în formă de „corabie”, având o turlă deasupra pronaosului, pridvor deschis subdimensionat şi altar decroşat din planul rectangular, biserica a fost ctitorită de reprezentanţi de seamă ai patriciatului local: biv vel slugerul Ion Ungurelu, originar din Transilvania, şi negustorul piteştean Hagi Ţonea, cofondator sau restaurator al unor construcţii ecleziastice din vecinătatea Piteştiului: Biserica «Sf. Ioan Bogoslov» din Valea Mare-Podgoria, Biserica de lemn «Sf. Gheorghe» din Bascov şi Biserica Târgu Dealului din Ştefăneşti.

După decesul slugerului Ion Ungurelu, în anul 1818, efortul financiar impus de continuarea lucrărilor a fost preluat, în exclusivitate, de către fiul acestuia, Alexandru Ungurelu, care, însă, va muri de tânăr. Preocuparea pentru înzestrarea noii ctitorii va reveni văduvei lui Alexandru Ungurelu, Anica, mai ales, după recăsătorirea ei cu polcovnicul Enghel, care, asociindu-şi pe fraţii săi, Drăghici şi Ion Budişteanu, va dona, prin zapis, bisericii o pădure cu suprafaţa de 500 de pogoane în Topliţa-Mălureni, 30 de pogoane în Bădiceni-Mălureni, precum şi terenul supranumit „Curtişoara” (actualul Târgu' din Vale) din Piteşti.

Documentele de la mijlocul secolului al XIX-lea menţionează, în ordine cronologică, o parte dintre slujitorii Bisericii «Sf. Vineri» interesaţi în dăinuirea locaşului lor de cult: Luca, Pan, Ion, Teodor Atanasiu [1857], Ion Vişan şi Luca duhovnicul [1862], Matei Ionescu [1867], Iacob Brădeanul [1868]. Intervenţii importante vizând conservarea construcţiei se înregistrează în anii: 1877 (refacerea picturii), 1882 (repararea tencuielii în interior şi exterior, practicarea unui acces în altar din exterior), 1888 (repararea tâmplei şi a tencuielilor exterioare), 1893 (repararea acoperişului).

Un „triumvirat" providenţial

În anul 1902, „temelia bisericii lui Ungurelu se slăbise şi apăruseră crăpături mari"; în consecinţă, s-a decis construirea unui locaş de cult care „să ofere credincioşilor din parohie un spaţiu mai larg şi mai sigur". Iniţiativa edificării acestui impunător locaş religios a aparţinut preotului Ioan Becescu, ajutat de epitropii Gheorghe Rădulescu, Tudorache Cristea, Gheorghe Şerbănescu, care au participat efectiv la acţiunea de colectare a fondurilor necesare.

Planul construcţiei, căreia i se pusese piatra fundamentală la 20 iulie 1903, a fost conceput de arhitectul bucureştean Ion N. Socolescu, execuţia lucrărilor fiind coordonată de reputatul inginer constructor piteştean Dimitrie Dima. Remarcabil specialist în domeniul arhitecturii naţionale, fondator al Societăţii arhitecţilor români, în anul 1891, Ion N. Socolescu a fost primul director al Şcolii superioare de arhitectură din Bucureşti, viziunea sa arhitecturală fiind influenţată considerabil de stilul popular generalizat în epocă, dar şi de stilul brâncovenesc preluat în construcţii laice şi ecleziastice de larg interes din Ţara Românească. În Piteşti, Ion N. Socolescu şi-a pus amprenta geniului său pe monumentala clădire a vechii primării a oraşului edificate în stil neoclasic, în anul 1886, (actualmente, sediul Galeriei de artă). Tendinţa de a conferi creaţiilor sale arhitecturale caracteristicile stilului neoromânesc este evidentă în modul în care a conceput proiectul Bisericii «Sf. Vineri», în decorarea acesteia inspirându-se din motivele ornamentale ale amplului program decorativ al Bisericii Mănăstirii Curtea de Argeş.

Retrospectând, în deplină cunoştinţă, contribuţiile decisive ale comanditarilor şi realizatorilor maiestuoasei biserici din Piteşti, distinsul preot cărturar Constantin Dejan releva, în studiul său consacrat monumentului religios, că „Acestei providenţiale întâlniri, a unui preot identificat cu chemarea sa – Ioan Becescu – având pasiunea creaţiei şi a lucrului desăvârşit, solid şi frumos, cu un arhitect de înaltă concepţie – Ion N. Socolescu – şi cu un inginer de o competenţă inegalabilă – Dimitrie Dima, colaborării desăvârşite

dintre aceşti trei factori hotărâtori, îi datorăm excepţionala realizare a Bisericii «Sf. Vineri» din Piteşti.".

„Triumviratului" de oameni entuziaşti şi competenţi, se cuvine a li se adăuga artistul plastic D. Marinescu – autorul picturii murale, fost rector al Academiei de belle arte din Bucureşti. Pictura murală datând din anul 1908 prezintă stilistic evidente influenţe apusene. Suportul picturii este realizat din praf de cretă, ulei durizat cu aderenţe la stratul de tencuială nivelator al zidăriei.

Aspectul somptuos al construcţiei a fost accentuat prin ampla decoraţie exterioară, prin vitrourile ferestrelor şi prin mobilierul de un rafinament artistic remarcabil.

Slujba de sfinţire a locaşului de cult s-a oficiat de către episcopul Argeşului, Gherasim Timuş, în ziua de 19 octombrie 1908, în prezenţa notabilităţilor urbei şi a majorităţii locuitorilor din Piteşti.

La 6 iunie 1908, după definitivarea picturii murale în biserica actuală, „ctitoria lui Alecu Ungurelu" din 1827 a fost demolată.

Particularităţi ale edificiului eclezisatic

Sub raport arhitectural, Biserica «Sf. Vineri» prezintă o compartimentare specifică edificiilor de rit bizantin: altar, naos şi pronaos, planul fiind extins pe latura vestică, printr-un pridvor a cărui boltă semicilindrică este susţinută pe şase coloane masive şi pe două arce descărcate pe coloanele centrale.

Pronaosul înalt de 12,35 m este surmontat de o turlă înfundată, bolta acestuia fiind sprijinită pe patru arce. Un exonartex amplifică planul, prin cele patru încăperi laterale supraetajate. Naosul prevăzut cu abside laterale penetrate de cele trei deschideri pentru iluminat este supraînălţat de turla Pantocratorului, de formă cilindrică terminată în semicalotă.

Altarul semicilindric în interior, cu boltă în semicalotă sferică, prezentând un proscomidiar, la nord, iar, la sud, acces spre exterior este separat de naos, printr-un iconostas din lemn masiv.

Soliditatea considerabilă a edificiului a fost relevată în timpul distrugătorului seism din 10 noiembrie 1940, când „nu s-a produs nici cea mai mică fisură, chiar superficială". În cursul bombardamentelor aviaţiei americane din mai 1944, vitrourile ferestrelor care confereau o lumină caldă interiorului au fost, din păcate, distruse.

Intervenţii ce vizau asigurarea unei conservări optime a locaşului de cult se consemnează periodic: în 1957, se efectuează lucrări de refacere a acoperişului de tablă; în anul 1971, s-a introdus instalaţia de încălzire cu gaze de sondă; în anul următor, se restaurează pictura murală de către Theodor Petrescu-Tutana, lucrarea fiind continuată, după decesul acestuia, de către pictorul D. Bănică împreună cu colaboratorii săi: Maria Popa şi I. Drejoiu; în anul 1972, se va proceda la refacerea decoraţiei exterioare din ipsos, pentru ca monumentul „să-şi păstreze măreţia sa divină".

Relativ recenta restaurare a picturii murale de către pictorul Ilie Căpuşe a fost efectuată cu preocuparea de a nu se afecta, prin intervenţii brutale, particularităţile stilistice şi ampla paletă cromatică a picturii originare.

Din pleiada preoţilor animaţi de un evident spirit gospodăresc în acţiunea de conservare a bisericii, se impune a fi menţionaţi: ardeleanul Ioan Becescu – ctitorul principal al sfântului locaş, Marin Urzică, Ioan Apostolescu – comanditarul casei parohiale, Chiril Pungoci, Constantin Uţoiu, Constantin Dejan, cărora li se alătură, prin devoţiunea lor evidentă, preoţii actuali.

Patrimoniu cultic

Biserica «Sf. Vineri» tezaurizează un important patrimoniu bibliofil, format din cărţile ritualice: «Cazanie» [Bucureşti, 1768], «Molitfelnic» [Bucureşti, 1794], «Octoih» [Buda, 1811], «Octoih» [Râmnic, 1811], «Apostol» [Bucureşti, 1820], «Evanghelie» [Buda, 1821], «Ceaslov» [1825] ş. a. Dintre piesele de cult, o valoare deosebită prezintă: candelele, cădelniţele (una datată: „1897 mai 23"), chivotul, crucile cu suport,

cununiile de argint, îmbrăcămintea de argint a unor icoane de la începutul secolului XX executate, probabil, de un D. D. Popescu argintar, al cărui nume este inscripţionat pe rizaua icoanei reprezentând pe «Cuvioasa Paraschiva», donată de „familia Elisabeta şi Nae Ştefănescu” la 15 iulie 1908, precum şi copertele unor cărţi de ritual: «Evanghelie» [Buda, 1817], legată de Theodor Costea în 1877, ori «Evanghelia» cu riza datând din 1909. Din zestrea patrimonială a bisericii anterioare, se păstrează un potir de argint cu inscripţia: „† Alecu U(n)gurelu; 1829 se(p)te(m)vrie 26”; un potir de argint datând din 1880; icoana «Sf. Apostoli Petru şi Pavel» (opera renumitului zugrav piteştean Voicu, al cărui nume este inscripţionat în partea inferioară a scenei biblice reprezentând pe cei doi apostoli care susţin macheta unei biserici: „Voicu zugrafu; / 1832”, iar, pe partea posterioară, este inscripţionat, în cerneală neagră, textul: „Acea(stă) s(fîntă) icoană s-au făcut de băeţi(i) dumnealor / Petre, Pavel / ot Piteşte; la leat 1832, deche(m)vr(ie) 2”; icoane pictate pe lemn din secolul al XIX-lea: «Iisus Hristos», «Sf. Ioan Botezătorul», «Cuvioasa Paraschiva», «Maica Domnului», «Izvorul Tămăduirii», «Buna Vestire», precum şi «Sf. ierarh Athanasie» pictată în 1893, de Gheorghe Stoenescu, şi «Cuvioasa Paraschiva» datând din acelaşi an, realizată în ulei pe lemn de pictorul Gheorghe Belizarie.

Slujitori ai altarului

Conform «Anuarului Eparhiei Argeş, în anul 1940», Parohia „Sfânta Vineri” era constituită din 614 familii cu 1889 suflete. Personalul oficiant al bisericii se compunea din: preotul paroh Ioan Postelnicescu, iconom stavrofor, licenţiat în teologie şi drept, profesor secundar; preot ajutător Chiril Pungoci, licenţiat în teologie, drept şi litere şi cântăreţii: Iona N. Şovar şi Dumitru Gorlescu.

În anul 1975, potrivit «Monografiei Eparhiei Rîmnicului şi Argeşului», personalul bisericii parohiale era format din: paroh preot iconom stavrofor Constantin C. Dejan, născut la 15 aprilie 1916,

preot [1941], încadrat la această parohie [1967], protoiereu de Piteşti, membru al Adunării Eparhiale, membru al Adunării Naţionale Bisericeşti, fost preşedinte al Consistoriului Eparhial, decorat cu ordinul „Steaua Republicii" cl. a V-a, preotul iconom stavrofor Constantin Uţoi, născut la 4 februarie 1904, preot [1946], fost secretar al protoieriei Piteşti, membru în Consistoriul eparhial şi şi cântăreţii: Florea N. Vlăsceanu şi Ioan N. Sovar.

Prin expresiva sa siluetă arhitecturală şi prin decorativismul echilibrat, acest nestemat al creaţiei înaintaşilor constituie un autentic sanctuar ortodox izvodit din conştiinţa perenităţii credinţei neamului românesc.

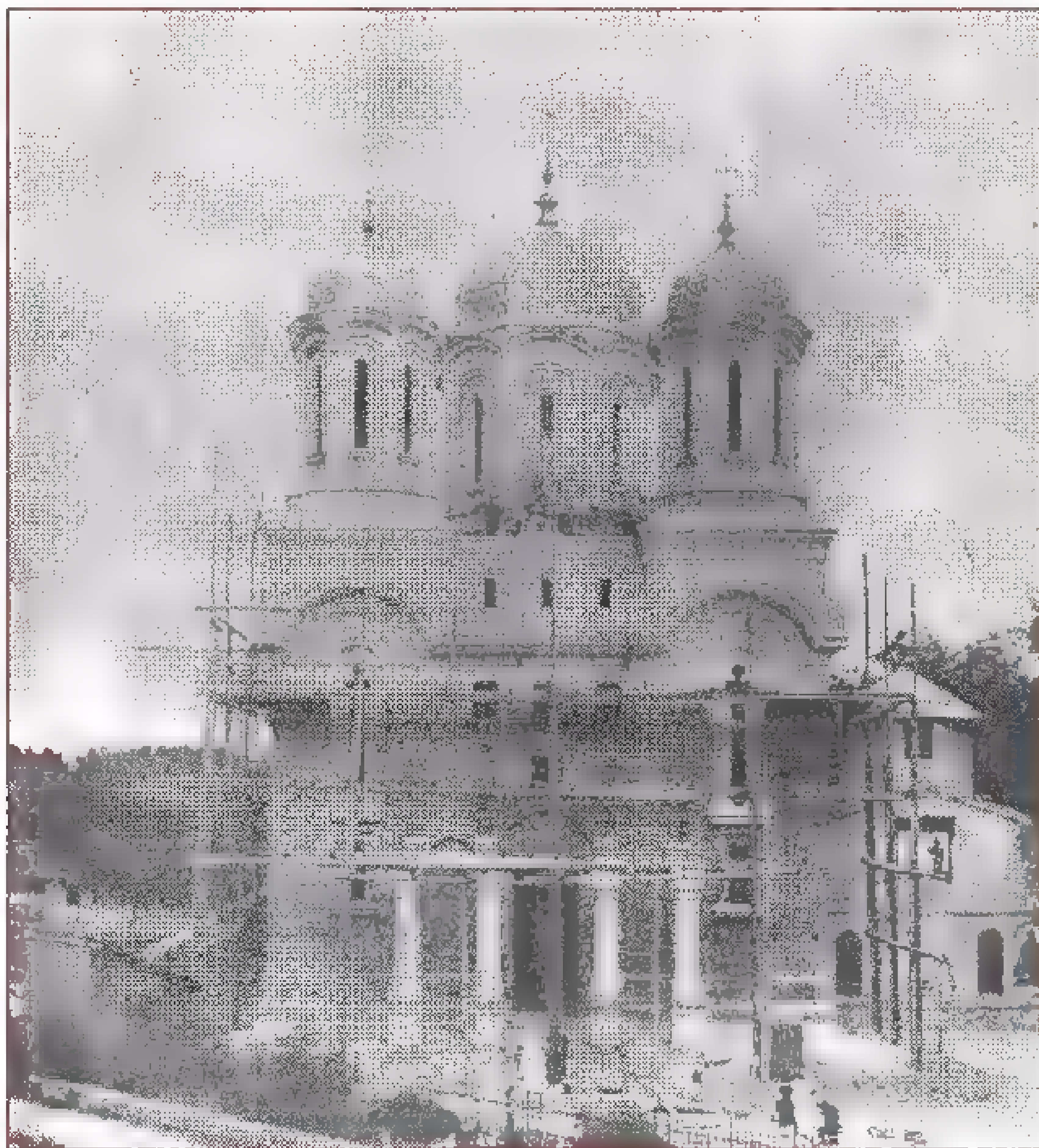
Bibliografie selectivă

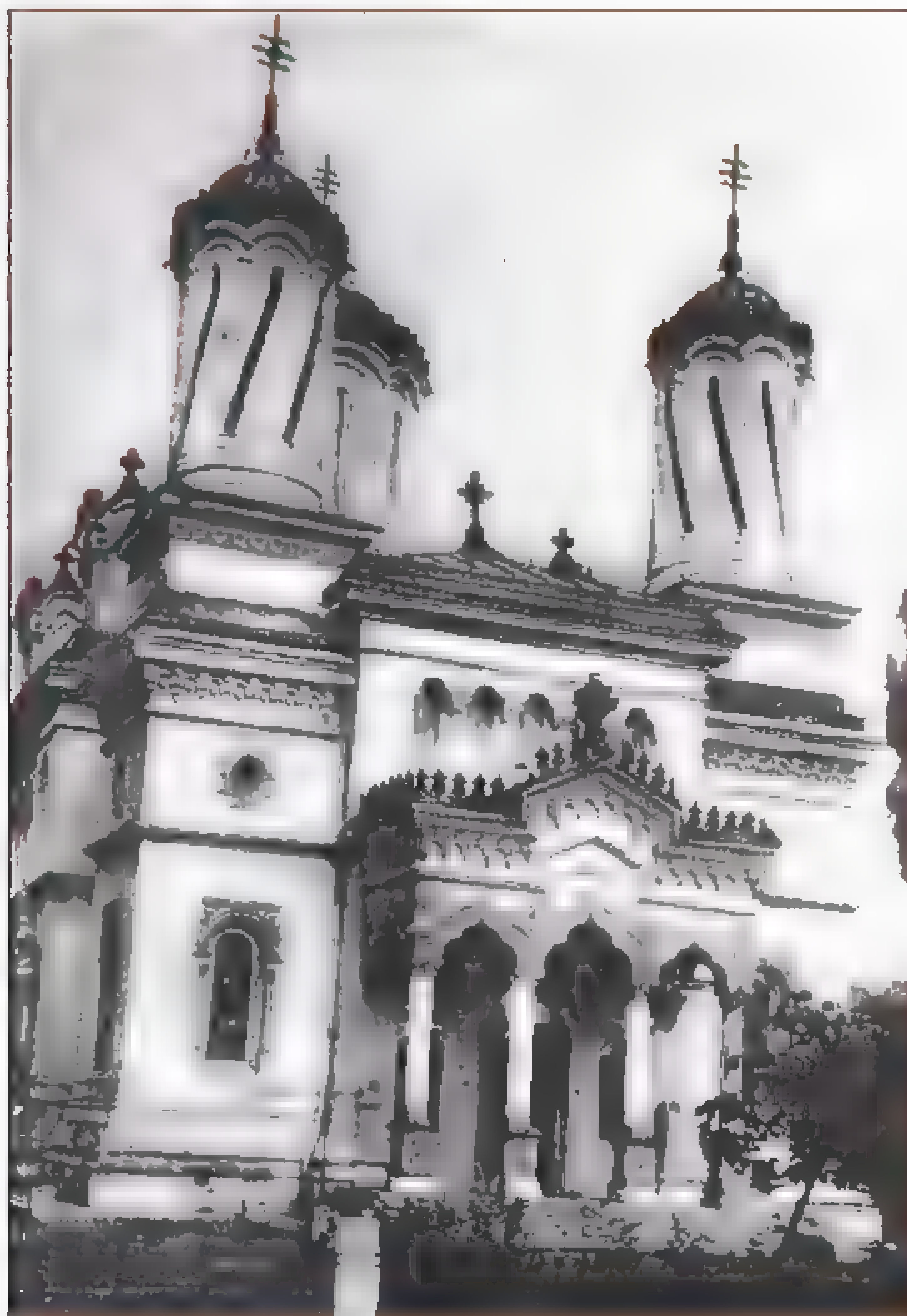
Administraţiunea Cassei Bisericii, Anuar 1909, Bucureşti, 1909; *** – Anuarul Eparhiei Argeşului, Piteşti, 1940; Bălan Constantin – Inscripţii medievale şi din epoca modernă a României. Judeţul istoric Argeş (sec. XIV-1848), Bucureşti, 1994; Berechet Ştefan – Inscripţii, SOV, I, 1920, nr. 1-3; Bobancu Tatiana – Album religios. Bisericile din oraşul Piteşti cu un mic istoric, Piteşti, 1933; Branişte M. Marin, Diaconescu Ilie – Pisanii, însemnări şi manuscrise din vechile biserici ale oraşului Piteşti, în „Mitropolia Olteniei", XXIII (1971), nr. 1-2; *** – Eparhia Rîmnicului şi Argeşului, monografie, Rîmnicu Vîlcea, 1976; Ghibănescu G. – Inscripţii, „Ion Neculce", III, 1923; Greceanu Eugenia – Ansamblul urban medieval Piteşti, Bucureşti, 1982; Mavrodin Teodor – Episcopia Argeşului. 1793-1949, Piteşti, 2005; Stoicescu Nicolae – Bibliografia localităţilor şi monumentelor feudale din România. I – Ţara Românească (Muntenia, Oltenia şi Dobrogea), vol. 2: M-Z, (Craiova), 1970.

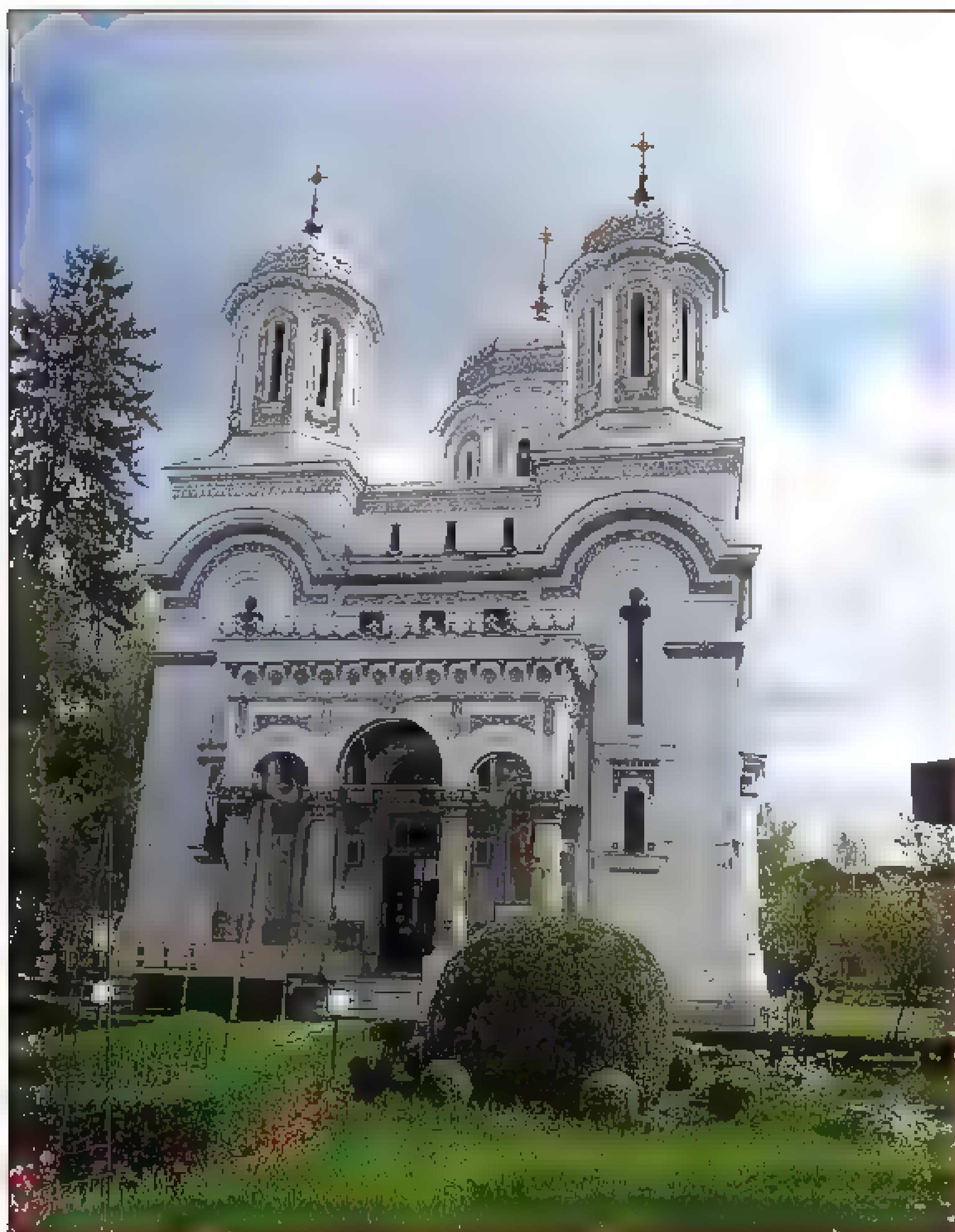
IMAGINI

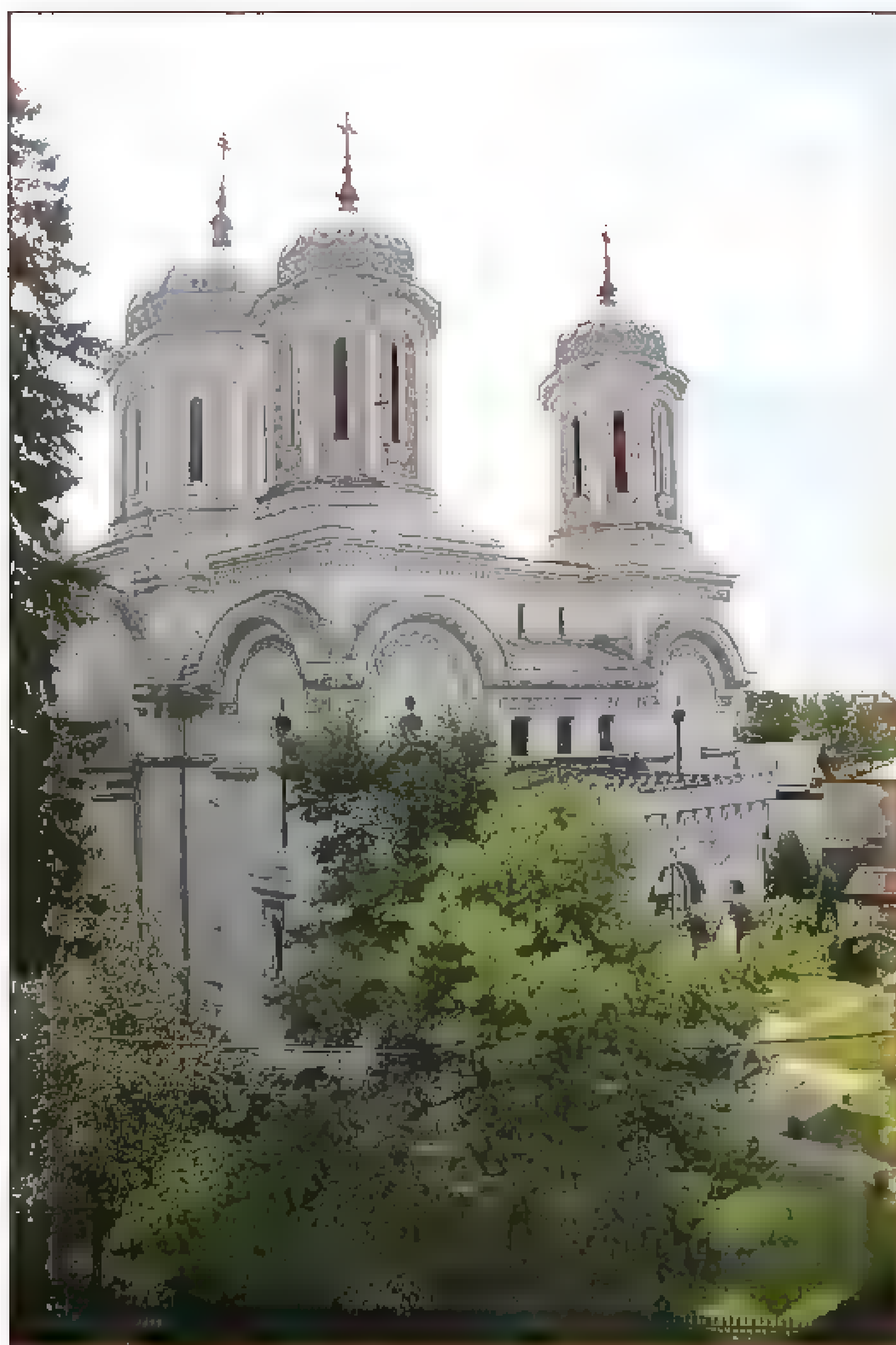

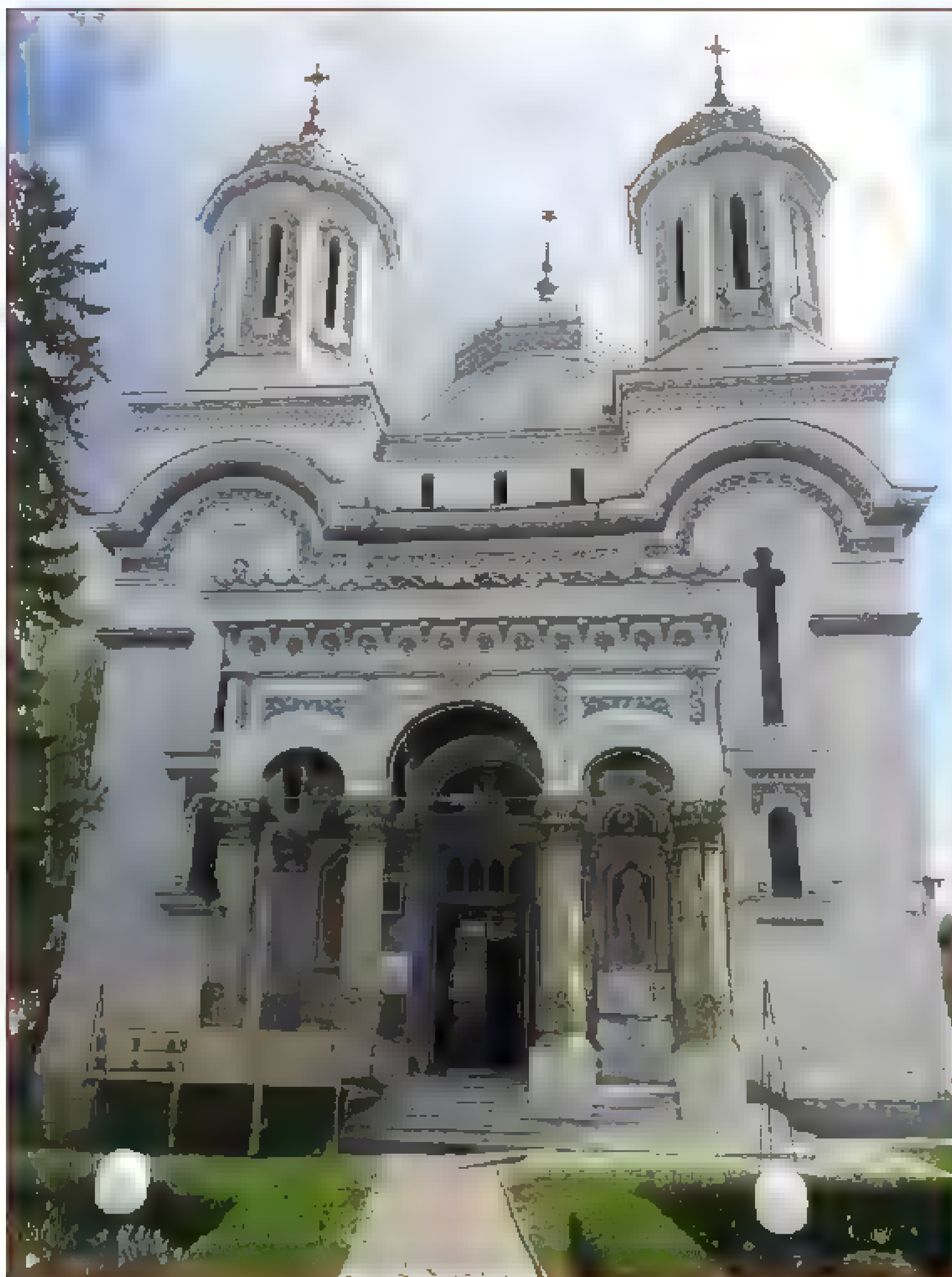

BISERICA «SFANTA VINERI» PITEȘTI

BISERICA «SFANTA VINERI» PITEȘTI

SUMAR

DE ACELAŞI AUTOR:

au apărut:

- **Confesiuni literare**, Bucureşti, 2003• 252 p.
- **Destine literare**, Piteşti, 1999• 226 p.
- **Evocări literare**, Piteşti, 2014• 328 p.
- **Solilocvii. Reflecţii lapidare**, Piteşti, 2004• 106 p.
- **Stanţe din circumstanţe. Epigrame**, Piteşti, 2005• 108 p.
- **Rezistenţa armată anticomunistă de pe versanţii sudici ai Munţilor Făgăraş**, Piteşti, 2006• 264 p.
- **Epopeea Rezistenţei anticomuniste din Poenărei**, Piteşti, 2009• 152 p.
- **Argeşul monumental. Enciclopedie patrimonială**, Piteşti, 2011• 560 p.
- **Argeş. Dicţionar etnocultural**, Piteşti, 2006• 318 p.
- **Monumente memoriale din Argeş.Cruci de piatră**, Piteşti, 1999• 328 p.
- **Ceramica din Argeş-Muscel**, Piteşti, 2001• 230 p.
- **Civilizaţia pietrei areal etnocultural Argeş-Muscel**, Piteşti, 2008• 272 p.
- **Corbi-Muscel. Monografie etnoculturală**, Piteşti, 2006• 176 p.
- **Poenărei-Muscel. Monografie etnoculturală**, Piteşti, 2008• 320 p.
- **Câmpulung-Muscel. Ansamblul medieval-modern**, Piteşti, 2013• 320 p.
- **Curtea de Argeş. Ansamblul medieval-modern**, Piteşti, 2013• 208 p.
- **Piteşti. Ansamblul medieval-modern**, Piteşti, 2013• 280 p.
- **Argeşul artistic**, Piteşti, 2014• 320 p.
- **Portrete-pirogravură-panseuri**, Piteşti, 2014• 180 p.

în colaborare:

- **Glosar arealul etnocultural Argeş-Muscel**, Piteşti, 2013.
- **Argeş. Ghid turistic al judeţului**, Bucureşti, 1978.
- **Argeş. Cartea eroilor**, Piteşti, 1984 – redactor.
- **Mioveni. Paşi în timp**, Piteşti, 2007.
- **Stâlpeni-Argeş-România. Carte de identitate europeană**, Piteşti, 2009.

